JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH

Tento dokument pojednává o justiční spolupráci v trestních věcech v rámci EU, která je založena na zásadě vzájemného uznávání rozsudků a jiných soudních rozhodnutí a zahrnuje sbližování právních předpisů členských států v několika oblastech. Lisabonská smlouva nabízí pevnější základ pro rozvoj prostoru trestního soudnictví a dává Evropskému parlamentu v tomto směru nové pravomoci.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Články 82 až 86 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

CÍLE

Postupné odstraňování hraničních kontrol v rámci EU významně usnadnilo volný pohyb evropských občanů, ale zároveň ulehčilo zločincům páchání trestné činnosti na nadnárodní úrovni. Ve snaze řešit problematiku přeshraniční trestné činnosti zahrnuje prostor svobody, bezpečnosti a práva opatření na podporu justiční spolupráce mezi členskými státy v trestních věcech. Výchozím bodem je zásada vzájemného uznávání. Byla přijata zvláštní opatření za účelem boje proti mezinárodní trestné činnosti a terorismu a zajištění ochrany práv obětí, podezřelých a vězňů napříč EU.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Hlavní legislativní akty EU týkající se justiční spolupráce v trestních věcech

1. Postupy přijímání

V souladu se SFEU je většina opatření v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech přijímána řádným legislativním postupem a podléhá soudnímu přezkumu ze strany Soudního dvora Evropské unie. Nicméně, i když ponecháme stranou specifické rysy prostoru svobody, bezpečnosti a práva (možnosti neúčasti pro Irsko a Dánsko (protokoly č. 21 a 22 připojené k SFEU) a privilegovanou úlohu vnitrostátních parlamentů (protokoly č. 1 a 2)), justiční spolupráce v trestních věcech, spolu s policejní spoluprací, nebyla plně začleněna do rámce EU a ponechává si některé původní rysy z doby před přijetím Lisabonské smlouvy:

— pravomoc iniciativy má nejen Komise, ale i členské státy za podmínky, že představují jednu čtvrtinu členů Rady (článek 76 SFEU),

— Parlament je pouze konzultován ohledně zvláštních opatření justiční spolupráce v trestních věcech, jež poté přijímá jednomyslně Rada. Pokud není Rada jednomyslná, může devět či více členských států spolupracovat na základě posílené spolupráce.

2. Hlavní legislativní akty přijaté řádným legislativním postupem

a. Společné minimální standardy v oblasti trestního řízení:

— směrnice o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (směrnice 2010/64/EU ze dne 20. října 2010),

— směrnice o právu na informace v trestním řízení (směrnice 2012/13/EU ze dne 22. května 2012),

— směrnice o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody (směrnice 2013/48/EU ze dne 22. října 2013),

— směrnice, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (směrnice (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016),

— směrnice o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (směrnice (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016),

— směrnice o právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení a pro osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu (směrnice (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016),

— nařízení o předávání trestního řízení (nařízení (EU) 2024/3011 ze dne 27. listopadu 2024).

b. Boj proti terorismu:

— směrnice o používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR) pro prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání teroristických trestných činů a závažné trestné činnosti (směrnice (EU) 2016/681 ze dne 27. dubna 2016),

— směrnice o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV (směrnice (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017),

— nařízení o potírání šíření teroristického obsahu online (nařízení (EU) 2021/784 ze dne 29. dubna 2021),

— nařízení o digitální výměně informací v případech terorismu, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1727 a rozhodnutí Rady 2005/671/SVV (nařízení (EU) 2023/2131 ze dne 4. října 2023).

c. Boj proti korupci, kybernetické kriminalitě, podvodům a praní peněz:

— směrnice o útocích na informační systémy a nahrazení rámcového rozhodnutí Rady 2005/222/SVV (směrnice o kyberkriminalitě) (směrnice 2013/40/EU ze dne 12. srpna 2013),

— směrnice o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (směrnice 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014),

— směrnici o trestních sankcích za zneužívání trhu (směrnice o zneužívání trhu) (směrnice 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014),

— směrnice o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV (směrnice 2014/62/EU ze dne 15. května 2014),

— směrnice o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie (směrnice (EU) 2017/1371 ze dne 5. července 2017),

— směrnice, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU (směrnice (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018),

— směrnice o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz (směrnice (EU) 2018/1673 ze dne 23. října 2018),

— nařízení o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci (nařízení (EU) 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018),

— směrnice o potírání podvodů v oblasti bezhotovostních platebních prostředků a jejich padělání a o nahrazení rámcového rozhodnutí Rady 2001/413/SVV (směrnice (EU) 2019/713 ze dne 17. dubna 2019),

— směrnice o vymáhání a konfiskaci majetku (směrnice (EU) 2024/1260 ze dne 24. dubna 2024),

— návrh nařízení o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu (nařízení (EU) 2024/1624 ze dne 31. května 2024).

d. Výměna informací mezi členskými státy a agenturami EU:

— směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech (směrnice 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014),

— nařízení o Agentuře Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA) (nařízení (EU) 2018/1726 ze dne 14. listopadu 2018),

— nařízení o zřízení, provozu a využívání Schengenského informačního systému (SIS) v oblasti policejní spolupráce a justiční spolupráce v trestních věcech (nařízení (EU) 2018/1862 ze dne 28. listopadu 2018).

— nařízení, kterým se zřizuje centralizovaný systém pro identifikaci členských států, jež mají informace o odsouzeních státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti (ECRIS-TCN), na doplnění Evropského informačního systému rejstříků trestů, a kterým se mění nařízení (EU) 2018/1726 (nařízení (EU) 2019/816 ze dne 17. dubna 2019); toto nařízení je spojeno se směrnicí o výměně informací o státních příslušnících třetích zemí a o Evropský informační systém rejstříků trestů (ECRIS), kterou se mění rámcové rozhodnutí Rady 2009/315/SVV (směrnice (EU) 2019/884 ze dne 17. dubna 2019),

— nařízení, kterým se zřizuje rámec pro interoperabilitu mezi informačními systémy EU v oblasti policejní a justiční spolupráce, azylu a migrace (nařízení (EU) 2019/818 ze dne 20. května 2019),

— směrnice o výměně informací mezi donucovacími orgány členských států a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2006/960/SVV (směrnice (EU) 2023/977 ze dne 10. května 2023),

— nařízení o evropském vydávacím příkazu a evropském uchovávacím příkazu pro elektronické důkazy v trestním řízení a pro výkon trestu odnětí svobody po skončení trestního řízení (nařízení (EU) 2023/1543 ze dne 12. července 2023),

— směrnice, kterou se stanoví harmonizovaná pravidla pro určování určených provozoven a jmenování zástupců za účelem shromažďování elektronických důkazů v trestním řízení (směrnice (EU) 2023/1544 ze dne 12. července 2023).

e. Ochrana obětí:

— směrnice o prevenci obchodování s lidmi a boji proti němu a o ochraně jeho obětí (směrnice 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011),

— směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii (směrnice 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011),

— směrnice o evropském ochranném příkazu (směrnice 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011),

— směrnice, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu (směrnice 2012/29/EU ze dne 25. října 2012),

— směrnice o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (směrnice (EU) 2024/1385 ze dne 14. května 2024),

— směrnice, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí (směrnice (EU) 2024/1712 ze dne 13. června 2024).

B. Agentury v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech a jiné související subjekty

1. Agentura Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (Eurojust)

Eurojust podporuje a zlepšuje koordinaci vyšetřování a stíhání i spolupráci mezi orgány členských států. Zejména usnadňuje uskutečňování žádostí o mezinárodní vzájemnou právní pomoc a vyřizování žádostí o vydání osob. Eurojust podporuje orgány členských států všemi možnými způsoby s cílem zefektivnit jejich vyšetřování a stíhání přeshraničních trestných činů.

Eurojust může na požádání pomoci členskému státu s vyšetřováním a stíháním, které se týká tohoto členského státu, a případně nečlenského státu, pokud Eurojust a tento nečlenský stát uzavřely dohodu o spolupráci nebo pokud byl prokázán významný zájem.

Eurojust je příslušný pro stejné druhy trestných činů a přečinů, které spadají do působnosti Agentury Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol), např. terorismus, obchodování s drogami, obchodování s lidmi, padělání, praní peněz, kyberkriminalita, trestný čin proti majetku nebo veřejnému majetku, včetně podvodů a korupce, trestné činy poškozující finanční zájmy EU, trestná činnost proti životnímu prostředí a účast na zločinném spolčení. Eurojust může na žádost členského státu pomáhat také s vyšetřováním a stíháním jiných druhů trestných činů.

V návaznosti na vojenskou agresi Ruska na Ukrajině, která začala v únoru 2022, působí na Ukrajině od března 2022 společný vyšetřovací tým EU podporovaný Eurojustem. Dne 14. dubna 2023 se sedm členů tohoto týmu dohodlo, že budou vyšetřovat nejen údajné válečné zločiny, ale také zločiny genocidy spáchané na Ukrajině. Mezinárodní středisko pro stíhání zločinu agrese vůči Ukrajině (ICPA), což je justiční středisko začleněné do Eurojustu, umožňuje výměnu důkazů a společnou strategii trestního

stíhání. Eurojust provozuje mimo jiné databázi důkazů o nejzávažnějších mezinárodních zločinech, která napomáhá při činnosti společného vyšetřovacího týmu i při jiných vyšetřováních mezinárodních trestných činů. Dne 2. dubna 2024 se Eurojust zúčastnil mezinárodní konference v Haagu na téma „Nastolení spravedlnosti pro Ukrajinu", jejímž cílem bylo zhodnotit pokrok dosažený při vyšetřování trestných činů, stíhání pachatelů a koordinaci mezinárodního úsilí. Dne 2. října 2025 uspořádal Eurojust setkání s Radou Evropy s cílem představit přípravné práce, které v rámci střediska ICPA proběhly v souvislosti s nadcházejícím Zvláštním tribunálem pro zločin agrese vůči Ukrajině.

V září 2024 zahájil Eurojust oficiálně provoz evropské justiční sítě pro organizovanou trestnou činnost (EJOCN), která slouží jako centrum pro odborné znalosti podporující justiční orgány v boji proti organizované trestné činnosti.

V dubnu 2022 předložila Komise návrh na rozšíření mandátu Eurojustu. O několik týdnů později dospěly Parlament a Rada k dohodě o revidovaném mandátu, díky němuž může nyní Eurojust uchovávat, analyzovat, archivovat a sdílet důkazy o válečných zločinech, genocidě a zločinech proti lidskosti s příslušnými soudními orgány členských států a s Mezinárodním trestním soudem. Nové nařízení o Eurojustu bylo zveřejněno v Úředním věstníku EU dne 31. května 2022 a následující den vstoupilo v platnost.

Předchozí právní rámec pro Eurojust (rozhodnutí Rady 2009/426/SVV o posílení Eurojustu ze dne 16. prosince 2008) vstoupil v platnost dne 4. června 2009. Dne 12. prosince 2019 začalo platit nařízení (EU) 2018/1727. Stávajícím právním základem Eurojustu je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/838 ze dne 30. května 2022, kterým se mění nařízení (EU) 2018/1727, pokud jde o uchovávání, analýzu a ukládání důkazů souvisejících s genocidou, zločiny proti lidskosti, válečnými zločiny a souvisejícími trestnými činy v Eurojustu.

Eurojust zveřejňuje každoročně svou výroční zprávu. Dne 15. května 2025 zveřejnil Eurojust svou výroční zprávu za rok 2024. Ústředním bodem činnosti Eurojustu v roce 2024 byla justiční reakce EU na válku na Ukrajině a prohlubování spolupráce s mimounijními zeměmi. V lednu 2025 zveřejnily Eurojust a Europol zprávu nazvanou „Společné výzvy v oblasti kyberkriminality".

Eurojust sídlí v nizozemském Haagu.

2. Úřad evropského veřejného žalobce (EPPO)

Nařízení Rady, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce (nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017) je v platnosti od 20. listopadu 2017. Parlament vyslovil souhlas s tímto návrhem ve svém postoji ze dne 5. října 2017.

EPPO je nezávislý úřad odpovědný za vyšetřování, stíhání a výkon spravedlnosti v souvislosti s trestnými činy proti rozpočtu EU, např. s podvody, korupcí nebo přeshraničními podvody s DPH v hodnotě více než 10 milionů EUR. Seznam trestných činů by mohl být v budoucnu rozšířen tak, aby zahrnoval například terorismus.

Parlament a Rada jmenovaly po vzájemné dohodě první evropskou nejvyšší žalobkyní Lauru Codruțu Kövesiovou, a to na funkční období sedmi let, které nelze obnovit.

Dosud se k tomuto úřadu připojilo 24 členských států a zbývající členské státy, které se neúčastní, se mohou připojit kdykoliv. Ústřední kancelář úřadu EPPO sídlí v Lucemburku spolu s kancelářemi nejvyššího žalobce a kolegia žalobců složeného

ze zástupců všech zúčastněných členských států. Pod jejich vedením probíhají běžná trestní vyšetřování prováděná pověřenými žalobci.

Úřad evropského veřejného žalobce zahájil činnost dne 1. června 2021 a již pracuje na vyšetřování celé řady případů. Také pokračuje započatá práce v řadě různých oblastí, jako je přizpůsobení vnitrostátních systémů soudnictví nařízením o úřadu EPPO, jmenování evropských pověřených žalobců a nábor zaměstnanců.

Dne 19. března 2025 předložil úřad EPPO svou výroční zprávu za rok 2024 na společné schůzi Výboru pro rozpočtovou kontrolu a Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci Evropského parlamentu. Na konci roku 2024 vedl Úřad evropského veřejného žalobce celkem 2 666 aktivních vyšetřování (nárůst o 38 % oproti předchozímu roku), přičemž odhadované škody pro rozpočet EU činily 24,8 miliardy EUR (o 22,5 % více než v roce 2023). Více než polovina odhadovaných škod (13,15 miliardy EUR) souvisí s přeshraničními podvody v oblasti DPH, do nichž se téměř systematicky zapojují zločinecké organizace, což představuje velké riziko pro vnitřní bezpečnost.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament sehrává při utváření právních předpisů EU v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech klíčovou roli, neboť boj proti trestné činnosti a korupci se pro něj stal politickou prioritou. Podílí se na justiční spolupráci v trestních věcech na rovnocenné úrovni s Radou. Téměř ve všech oblastech trestního práva EU, s několika výjimkami, jako je především postup souhlasu v případě zřízení úřadu EPPO, se uplatňuje řádný legislativní postup.

Hlavním nástrojem justiční spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy je Eurojust. Když byla prováděna reforma Europolu, Parlament aktivně prosazoval větší parlamentní kontrolu a zdokonalená pravidla pro ochranu údajů.

Dne 1. prosince 2020 uspořádal Parlament (prostřednictvím distanční účasti v důsledku pandemie COVID-19) první meziparlamentní setkání výborů věnované hodnocení činnosti Eurojustu. Toto meziparlamentní setkání výborů bylo věnováno prvnímu posouzení činnosti Eurojustu Evropským parlamentem a vnitrostátními parlamenty v souladu s článkem 85 SFEU a nařízením (EU) 2018/1727. Druhé meziparlamentní setkání zaměřené na posouzení činnosti Eurojustu bylo uspořádáno dne 1. února 2022, třetí setkání tohoto druhu se konalo dne 30. listopadu 2022 a čtvrté dne 7. listopadu 2023 v Bruselu. Páté meziparlamentní setkání výborů proběhlo dne 2. prosince 2024 a šesté setkání proběhlo 20. listopadu o rok později.

Dne 20. ledna 2021 přijal Parlament usnesení o provádění evropského zatýkacího rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (a rovněž schválil zprávu o provádění rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002, přijatého před Lisabonskou smlouvou). V tomto usnesení Parlament posoudil výsledky zjednodušeného postupu přeshraničního předávání mezi justičními orgány, který v roce 2004 nahradil zdlouhavé postupy EU pro vydávání založené na zásadě vzájemného uznávání soudních rozhodnutí.

Dne 6. října 2021 přijal Parlament usnesení o umělé inteligenci v trestním právu a jejím využívání policií a soudními orgány v trestních věcech. Dne 13. března 2024 přijal

Parlament postoj k návrhu nařízení, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (akt o umělé inteligenci přijatý dne 13. června 2024).

Parlament v nedávné době vypracoval zprávy a usnesení týkající se těchto otázek: potírání a prevence násilí vůči ženám a domácího násilí, boj proti korupci, prevence obchodování s lidmi, boj proti němu a ochrana obětí tohoto obchodování, předávání trestního řízení, práva obětí trestného činu, praní peněz a financování terorismu, konfiskace a vymáhání majetku pocházejícího z trestné činnosti, nenávistné projevy na internetu, odhalování a odstraňování materiálů zobrazujících pohlavní zneužívání dětí, kyberkriminalita, digitalizace soudnictví, spolupráce v oblasti prosazování práva, terorismus a násilná radikalizace, a intruzivní špionážní software.

Dne 12. března 2024 přijal Parlament postoj k nové směrnici zaměřené na porušování sankcí EU. V prosinci 2022 navrhla Komise v reakci na ruskou agresi vůči Ukrajině stávající směrnici, která byla přijata dne 24. dubna 2024. Tento právní předpis stanoví definici trestných činů a sankcí za porušení omezujících opatření EU a zároveň kriminalizuje obcházení sankcí.

Politiky v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech se stále rozvíjejí, přičemž zvláštní pozornost je věnována efektivnějšímu boji s celounijními hrozbami a trestnou činností. Parlament přijal zvláštní opatření pro boj proti terorismu, nadnárodní trestné činnosti, korupci, podvodům a praní peněz a pro zajištění ochrany práv obětí, podezřelých a vězňů napříč EU. Rovněž bylo přijato několik opatření, která mají zlepšit výměnu informací mezi členskými státy.

Ve dnech 1. a 2. října 2025 se v Bruselu konalo třetí plenární zasedání fóra na vysoké úrovni o budoucnosti trestního soudnictví EU.

Parlament přezkoumá připravované legislativní návrhy týkající se budoucnosti Eurojustu a pravidel pro boj proti organizované trestné činnosti, jak bylo oznámeno v pracovním programu Komise na rok 2026, a bude o nich hlasovat.

Tento dokument zpracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro spravedlnost, občanské svobody a institucionální záležitosti. Další informace k tomuto tématu naleznete na internetových stránkách Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci.

Mariusz Maciejewski / Alessandro Davoli
04/2026